

BEREID JE HART NAAR AANLEIDING VAN DE BRIEF AAN FILEMON

• Kris Tavenier

EEN OUDE MAN IN DE GEVANGENIS, EEN SLAAF DIE IN HET KRIJT STAAT BIJ ZIJN MEESTER EN DE MEESTER VAN DIEZELFDE SLAAF, DRIE PERSONEN. PAULUS, ONESIMUS EN FILEMON ZIJN DE PERSONAGES IN DE KORTE BRIEF VAN PAULUS AAN FILEMON. DE HEILIGE GEEST HEEFT DE KORTE BRIEF EEN PLAATS GEGEVEN IN DE BIJBEL. DAAR HEEFT HIJ BESLIST ZIJN BEDOELINGEN MEE GEHAD EN ZOALS ALLES WAT IN DE BIJBEL STAAT IS HET TOT OPVOEDING VAN DE GELOVIGEN (VGL. 2TIM3:16).

PAULUS SPREEKT TOT HET HART VAN FILEMON. OP EENZELFDE MANIER DIENEN WIJ ONS EIGEN HART TE BEREIDEN OM DE GOEDE, BIJBELSE GEZINDHEID TEGENOVER ONZE BROEDERS EN ZUSTERS IN HET GELOOF TE HEBBEN.

De situatie

Op de een of andere manier is Onesimus bij Paulus terecht gekomen terwijl deze in de gevangenis zat. Vaak wordt ervan uitgegaan dat Onesimus was weggelopen bij zijn meester Filemon. Dat hoeft echter niet het geval te zijn. Het kan best zijn dat Onesimus door Filemon naar Paulus was toegestuurd om hem namens Filemon (en/of de gemeente in zijn huis/Kolosse) een of andere liefdesdaad te bewijzen in diens gevangenschap. Een andere mogelijkheid is dat hij is meege-reisd met Epafraas om deze bij te staan (vgl. Kol1:7-8, 4:12). Hoe het ook zij, de ontmoeting tussen Paulus en Onesimus heeft tot gevolg dat deze laatste tot bekering komt (Fm:10). Omdat Onesimus de slaaf is van Filemon, zendt Paulus hem nu naar Filemon terug. Echter, Paulus laat Onesimus niet met lege handen terugkeren maar geeft hem een brief mee. Onesimus reist samen met Tychicus en zij nemen ook de brief van Paulus aan de gemeente in Kolosse mee (Kol4:7-9). Kennelijk is de brief aan de Kolossers bestemd voor de gemeenten die in Kolosse en omgeving zijn (vgl. Kol4:13, 15-16). Terwijl de brief aan Filemon uitsluitend bestemd is voor het gezin van Filemon en de gemeente bij hem thuis (Fm:2).

Paulus bereidt het hart van Filemon

Tussen Filemon en zijn slaaf Onesimus boterde het niet zo. Kennelijk was de situatie dermate erg dat Onesimus van geen enkel nut was geweest voor zijn meester (Fm:11). Dit in tegenstelling tot de betekenis van zijn naam, nl. 'nuttig'. Er stond Onesimus bijgevolg geen warme ontvangst te wachten bij zijn terugkomst bij Filemon. Maar op een fijngevoelige manier gaat Paulus, door middel van een brief, het hart van Filemon voorbereiden op het weerzien met Onesimus.

Paulus, gevangene van Christus Jezus

Conform de gewoonte in zijn tijd begint Paulus zijn brief met zichzelf voor te stellen (vs. 1). Gewoonlijk stelt Paulus zich aan het begin van een brief voor als apostel of als slaaf van Jezus Christus, maar nu noemt hij zich een gevangene. Hij noemt zich echter geen gevangene van Rome of van de keizer, maar – tot drie keer toe – een gevangene van Christus Jezus (vs. 1, 9, 23). Niet dat Christus Jezus hem gevangen houdt, maar hij is een gevangene omwille van het getuigenis van Christus Jezus. Zijn gevangenschap is het gevolg van zijn dienstbaarheid voor het evangelie (vs. 13). Het deed Filemon beslist

wel wat dat Paulus zich voorstelde als iemand die het aan de lijve ondervond wat het betekende om te lijden voor zijn geloof. Filemon daarentegen was op hetzelfde moment in vrijheid, rijk (hij had slaven en een ruim huis) en leidde in tegenstelling tot Paulus een comfortabel leven. Paulus stelt zich dus voor als iemand die te lijden heeft omwille van zijn geloof. Zoals de Heer Jezus verworpen werd door deze wereld, heeft ook Paulus zijn deel aan verwerping te dragen. Op die manier onderstreept Paulus zijn positie in deze wereld. Hoewel niet elke gelovige evenveel te lijden heeft omwille van de naam van Jezus Christus, delen zij toch allen een positie van verwerping in en door deze wereld. Het delen van een positie bindt mensen dichter aan elkaar, des te meer als het om gemeenschappelijk lijden gaat. Die positie, als buitenbeentjes in deze wereld, delen wij als gelovigen met elkaar.

Een gezin

Vervolgens stelt Paulus zijn coschrijver voor, nl. Timotheüs, die hij hier 'de broeder' noemt (vs.1). Een van de medegeadresseerden, Apfia, zal hij zo dadelijk aanspreken als 'de zuster' (vs. 2). Verder in de brief noemt hij ook Filemon een broeder, net voor en net na zijn pleidooi voor Onesimus (vs. 7, 20). Maar

evenzeer wordt ook Onesimus als 'broeder' betiteld (vs. 16). Zorgvuldig voegt Paulus er nog aan toe 'vooral voor mij [nl. Paulus], hoeveel te meer dan voor u [nl. Filemon]'. Door deze aansprektitels te gebruiken onderstreept Paulus de nu ontstane broeder-broeder relatie tussen Filemon en Onesimus, zoals Filemon die ook heeft met Paulus, Timotheüs en Apfia als de zuster. Allen behoren zij tot het gezin van God en dat maakt hen allen tot broeders en zusters van elkaar. Zo plaatst hij Filemon en Onesimus op één lijn met elkaar in het gezin van God. Wat voor Filemon waar is, is het evenzeer voor Onesimus. Gelovigen delen niet alleen maar eenzelfde positie in deze wereld, maar ook eenzelfde positie tot God. Door Filemon deze gezinssituatie voor ogen te schilderen kneedt Paulus zijn hart. Het zal ook iets met ons hart doen als we steeds bedacht zijn op deze relatie die wij als broeders en zusters hebben met elkaar.

Geliefd

Wanneer Paulus Filemon noemt als de hoofdgeadresseerde, de eerst genoemde, van deze brief dan voegt Paulus eraan toe dat hij geliefd is (vs. 1). Dat vond Filemon vast wel fijn. Het doet iets met je, het verwarmt je hart, wanneer iemand zegt dat hij je lief heeft. Maar niet alleen Filemon is door Paulus geliefd, voor Onesimus geldt precies hetzelfde (vs. 16). Zo worden Filemon en Onesimus in hun relatie tot Paulus op één lijn met elkaar geplaatst, als beide door hem geliefd. Voor Paulus is Onesimus, evenzeer als Filemon, voortaan een geliefde broeder. Paulus verwacht dat Onesimus dat voortaan voor Filemon ook zal zijn, zo schrijft hij: 'hoeveel te meer dan voor u'. Onesimus mag dan tot dusver zijn naam niet waar gemaakt hebben tegenover Filemon, Paulus verwacht dat hij dat voortaan wel zal doen (vs. 11). En eveneens verwacht Paulus ook van Filemon dat hij zijn naam voortaan waar zal maken tegenover Onesimus. De naam Filemon betekent immers 'vriendelijk' en is verwant met het Gr. woord voor 'kus' (filema). Dat behoort ook het kenmerk te zijn van onze relaties onder elkaar als broeders en zusters.

Medearbeider

Vervolgens betitelt Paulus Filemon niet alleen maar als geliefd, maar ook als een medearbeider (vs. 1). Filemon was geen passieve kerkganger, maar een actieve gelovige. Hij stelde zelfs zijn huis open tot een plaats waar de gemeente kon samenkomen (vgl. vs. 3). Uit de brief kunnen we afleiden dat Filemon een dienstbaar gelovige was in de gemeente, een arbeider voor de Heer.

Filemon is niet de enige die zo'n arbeider wordt genoemd. Aan het einde van de brief somt Paulus een lijstje op van mensen die hij ook zijn medewerkers noemt. Het gaat om Marcus, Aristarchus, Demas en Lucas (vs. 24). Alle vier worden ze ook genoemd in de brief aan de Kolossers (Kol4:10, 14). Ze mogen beschouwd worden als vooraanstaande dienstknachten met een goede reputatie. Met Marcus is het eerder wel mis gegaan (Hand13:13, 15:37-39), maar dat is alweer van de baan (vgl. Kol4:10) en voortaan is hij een waardevol medewerker (vgl. 2Tim4:11). Van Aristarchus (Hand19:29; 20:4; 27:2) en Lucas (de zgn. wij-gedeelten in Hand16:10-17, 20:6-16, 21, 27:2vv., 28, 2Tim4:11) weten we dat ze Paulus gedeeltelijk vergezeld hebben op zijn reizen. Met Demas zal het later misgaan (2Tim4:10), maar dat is momenteel het geval nog niet. Het zijn dus stuk voor stuk vooraanstaande arbeiders. Niet alleen het werk dat een dienstknacht van God verzet is echter belangrijk. Minstens even belangrijk zijn de houding, het gedrag en de gezindheid die hij aan de dag legt. Paulus stelt Filemon op één lijn met deze arbeiders, van wie we wel mogen veronderstellen dat 'Christus in hen gestalte heeft gekregen' (Gal4:19), dat zij 'de gezindheid van Christus Jezus hebben' (Fil2:5). Voor de derde keer in dit briefje wordt Filemon op één lijn geplaatst met andere personen. Van Filemon verwacht Paulus nu hetzelfde, namelijk dat dit zich zal uiten in zijn houding naar Onesimus toe. Voor elke gelovige is het zaak om die gezindheid en gesteldheid van het hart aan te kweken. Het is niet slechts voor uitgesproken arbeiders, maar voor allen die de Heer Jezus toebehoren en willen worden

als Hij. Goede voorbeelden uit de Bijbel en uit onze omgeving horen voor ons een aansporing te zijn.

Genade en vrede

Vervolgens wenst Paulus de geadresseerden, anticiperend op de ontmoeting die komen gaat, 'genade' en 'vrede' toe. Met deze genade bedoelt Paulus niet dat de geadresseerden nog geen deel hebben aan de reddende genade van God (bijv. Ef2:8). Zo bedoelt hij met deze vrede ook niet dat zij geen vrede zouden hebben met God (bijv. Rom5:1). Het gaat hier om genade en vrede in praktische zin. Dat hebben gelovigen nodig in allerlei situaties. In het bijzonder wanneer het om een moeilijke situatie gaat en des te meer bij een conflict, zoals dat bij Filemon het geval was. Genade is een positieve gezindheid naar een ander toe. Filemon die zelf Gods gezindheid van genade ondervonden heeft, kan zijn slaaf Onesimus met diezelfde gezindheid, in genade tegemoet treden. Praktische vrede betekent dat Filemon helemaal rust mag vinden en tevreden mag zijn met de situatie. Dat hij niet gedwongen zou berusten in de situatie, maar zich er daarentegen in zou verblijden.

Vanuit menselijk gevoel is dat niet steeds vanzelfsprekend. Maar deze genade en vrede komen van God die Paulus hier sprekend 'onze' Vader noemt, en ook van de Heer Jezus Christus. Paulus noemt eerst zijn naam 'Jezus' als de Mens die een voorbeeld heeft nagelaten, en niet zijn titel 'Christus' zoals in vers 1. Die genade en vrede stellen ons in staat om los te komen van ons eigen gevoel. Daarentegen voeden ze ons hart en stellen ze ons in staat om op een goede Bijbelse manier, zoals God die graag ziet, met elkaar om te gaan.

Filemons' reputatie

Nadat Paulus praktische genade en vrede heeft toegewenst aan allen, richt hij zich nu uitsluitend tot Filemon. Paulus heeft goede berichten vernomen omtrent Filemon. Zijn reputatie is er een van 'liefde en geloof tot de Heer Jezus en jegens alle heiligen' (vs. 5). Beide, liefde en geloof, kenmerkten het hart

van Filemon. Maar kennelijk uitte zich dat ook in zijn dagelijkse praktijk, zijn handelen was in overeenstemming met deze liefde en geloof. Het kwam ook tot uitdrukking in zijn omgang met medegelovigen en wel met 'alle', zo heeft Paulus het vernomen. Paulus verwacht dat deze gesteldheid van Filemon voortaan ook vorm zal krijgen in zijn omgang met Onesimus.

De liefde en het geloof, met de uitwerkingen die ze voortbrengen, zijn het gevolg van de nieuwe natuur die in Filemon is. Zo spreekt Paulus ook over 'al het goede' dat in hemzelf en in Timotheüs is (vs. 6). Dat hebben ze niet uit zichzelf, maar door hun geloof. Hetzelfde geloof zoals ook Filemon dat heeft en wat ook het goede bij hem voortbrengt (vgl. vs. 14). Paulus bidt dat dit geloof zich bij Filemon werkzaam zal tonen (vs. 6). Meer concreet heeft dat geloof bij Filemon de uitwerking gehad dat hij iemand was die de harten van de heiligen kon verkwikken (vs. 7). Zowel voor als aan het einde van zijn pleidooi voor Onesimus wijst Paulus op deze bekwaamheid van Filemon (vs. 7, 20). Paulus wil graag door Filemon verkwikt worden, wat Filemon kan doen door de manier waarop hij Onesimus gaat ontvangen en behandelen. Maar wellicht heeft Paulus tussen de regels door ook het verkwikken van Onesimus op het oog. Nu immers Onesimus christen geworden is, zal hij wel beseffen dat hij helemaal geen goede slaaf is geweest van Filemon. Alleen al daardoor staat hij bij Filemon in het krijt en daar zal hij zich nu wel bewust van zijn, met een bezwaard gemoed als gevolg. Als wij onze harten openen voor de wil van God, dan zullen wij ook in staat zijn om anderen te verkwikken en zullen wij ook zelf verkwikt worden door anderen. Wat zou het toch mooi zijn als elke ontmoeting tussen gelovigen tot gevolg zou hebben dat we door elkaar verkwikt worden.

Een andere kijk op de zaak

Paulus wijst Filemon erop dat de hand van God wel eens achter het hele gebeuren zou kunnen steken (vs. 15). Hij spreekt zich daar niet stellig over uit, maar slechts met een voorzichtig 'misschien wel daarom'. Hoe dan

ook, God heeft al vast iets goeds voortgebracht uit heel het gebeuren. Onesimus is immers tot bekering gekomen. Een van de gevolgen daarvan is dat Filemon Onesimus terug heeft. Maar Paulus bedoelt daar niet mee dat Filemon blij kan zijn omdat hij zijn slaaf terug heeft. Neen, Filemon heeft Onesimus terug als een broeder in de Heer (vs. 16).

Het hele gebeuren wordt door Paulus in een ander daglicht gesteld, hij werpt een andere kijk op de zaak. Hij nodigt Filemon uit om met zijn geestelijke ogen naar de situatie en naar Onesimus te kijken. Dan ziet hij niet langer een slaaf die bij hem in het krijt staat, maar een broeder die door hem geliefd hoort te zijn. We moeten leren om niet alleen met onze natuurlijke ogen te kijken, maar evenzeer met onze geestelijke ogen. Weliswaar moeten we daar voorzichtig mee omgaan wanneer we Gods handelen willen proberen te duiden, zodat we niet in fouten vervallen zoals de drie vrienden van Job. Een geestelijke kijk op de zaak en op elkaar zal ons gemoed ten goede beïnvloeden.

Paulus' voorbeeld

Op zeven manieren heeft Paulus ingewerkt op het hart van Filemon om dat te bereiden. Als een soort apotheose van het geheel geeft hij tenslotte zelf het goede voorbeeld. Paulus is bereid om al de schuld van Filemon op zich te nemen (vs. 18-19). Zo handelt hij naar het voorbeeld van onze Heer Jezus Christus die al onze schuld op Zich heeft genomen.

De ernst is vanzelfsprekend niet vergelijkbaar. Daar zal Filemon ook wel aan gedacht hebben. Des te meer zouden wij bereid moeten zijn om de schuld die iemand misschien tegenover ons heeft te vergeven. Want de schuld die iemand tegenover ons kan hebben is veel minder dan de schuld die we zelf tegenover de Heer Jezus hadden (vgl. Mt. 18:21-35). Heeft Filemon de rekening naar Paulus gestuurd? De vraag stellen is hem beantwoorden.

Het voorbeeld van de Heer Jezus bereidt nog het meest van alles ons hart. Laten we allemaal ons hart wat meer bereiden!

